

Guía Docente				
Datos Identificativos				2018/19
Asignatura (*)	Intervención psicoeducativa nas dificultades da aprendizaxe da escritura	Código	652438021	
Titulación	Mestrado Universitario en Psicoloxía Aplicada			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Mestrado Oficial	2º cuadrimestre	Primeiro	Obrigatoria	3
Idioma	Castelán			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Psicoloxía			
Coordinación	Gonzalez Seijas, Rosa Maria	Correo electrónico	rosa.maria.gonzalez.seijas@udc.es	
Profesorado	Gonzalez Seijas, Rosa Maria	Correo electrónico	rosa.maria.gonzalez.seijas@udc.es	
Web				
Descrición xeral				

Competencias / Resultados do título	
Código	Competencias / Resultados do título
A1	Recoñecer e respectar a diversidade humana e comprender que as explicacións psicolóxicas poden variar a través de poboacións e contextos.
A2	Saber identificar os factores persoais, psico-sociais e/ou educativos que poden pór en risco a saúde das persoas.
A3	Ser capaz de elaborar un informe científico que implique definir un problema de investigación, as hipóteses e variables asociadas, así como definir o deseño, a mostra e o seu modo de selección, as ferramentas de recollida de datos e a súa consecuenta análise e discusión.
A4	Ser capaz de lograr un adecuado nivel de comprensión da demanda do destinatario en cada situación ou contexto de aplicación.
A5	Ser capaz de realizar unha avaliación psicolóxica no contexto dunha investigación científica.
A6	Saber como especificar a demanda e os obxectivos do caso, e en función deles, recoller a información.
A7	Saber realizar un seguimento sobre un caso elixindo obxectivos pertinentes e realistas.
A8	Coñecer as bases para establecer hipóteses respecto dun caso concreto e, a partir das mesmas, saber deducir enunciados contrastables.
A9	Coñecer os métodos e técnicas cuantitativos e case-cuantitativos de recollida de información en psicoloxía aplicada.
A10	Ser capaz de deseñar instrumentos de recollida de información en programas de intervención psicolóxica.
A11	Coñecer as limitacións e restricións de todo tipo (persoais, sociais, económicas,éticas, etc.) que ten a investigación científica e técnica.
A12	Adquirir un coñecemento teórico básico sobre o estado da arte nas diferentes áreas implicadas na psicoloxía aplicada.
A15	Ser capaz de analizar críticamente as publicacións científicas.
A16	Adquirir os coñecementos e destrezas necesarias para a exposición e defensa dun traballo de investigación.
A18	Mostrar un compromiso ético e profesional con respecto ás responsabilidades cívicas, sociais e globais.
B1	Capacidade de análise e síntese.
B2	Capacidade de organización e planificación.
B3	Traballo en equipo.
B5	Habilidades nas relacións interpersoais.
B6	Razoamento crítico.
B7	Compromiso ético.
B8	Aprendizaxe autónoma.
B9	Iniciativa e espírito emprendedor.
B10	Motivación pola calidade.
B11	Resolución de problemas.
B12	Toma de decisións.
B13	Capacidade de aplicar os coñecementos á práctica.

B14	Habilidades interpersoais.
B15	Capacidade de traballar cun equipo interdisciplinario.
B16	Capacidade para comunicarse con persoas non expertas na materia.
B17	Valoración da diversidade e da multiculturalidade.
B18	Habilidade para traballar de forma autónoma.
C3	Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.
C4	Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común.
C6	Valorar críticamente o coñecemento, a tecnoloxía e a información dispoñible para resolver os problemas cos que deben afrontarse.
C7	Asumir como profesional e cidadán a importancia da aprendizaxe ao longo da vida.
C8	Valorar a importancia que ten a investigación, a innovación e o desenvolvemento tecnolóxico no avance socioeconómico e cultural da sociedade.

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe	Competencias / Resultados do título		
	Coñecer e ser capaz de utilizar os diferentes modelos, teorías, métodos e técnicas de avaliación e intervención que son específicos dos distintos ámbitos da investigación en Psicoloxía Aplicada e desenvolver unha actitude crítica propia do espírito científico		BI6 BI9 BI16
Ser capaz de analizar a documentación bibliográfica necesaria para un traballo de investigación	AI2 AI9 AI10 AI11 AI12	BI10	CM6 CM8
Saber realizar un seguimento sobre un caso elixindo obxectivos pertinentes e realistas.	AI2 AI4 AI5 AI7 AI8	BI5 BI14	
Saber como especificar a demanda e os obxectivos do caso, e en función deles, recoller a información.	AI1 AI2 AI6 AI7	BI1 BI7	
Realizar unha avaliación psicolóxica no contexto dunha investigación científica.	AI5 AI6 AI7 AI8 AI18	BI2	
Lograr un adecuado nivel de comprensión da demanda do destinatario en cada situación ou contexto de aplicación.	AI6 AI7 AI18	BI1	
Recoñecer e respectar a diversidade humana e comprender que as explicacións psicolóxicas poden variar a través de poboacións e contextos.	AI1 AI2 AI18	BI7	
Ser capaz de deseñar instrumentos de recollida de información en programas de intervención psicolóxica.	AI2 AI5 AI6 AI15 AI16	BI7 BI9 BI11 BI13	CM3

Saber como especificar a demanda e os obxectivos do caso, e en función deles, recoller a información.	AI3	BI7 BI8 BI12 BI15
Realizar unha avaliación psicolóxica no contexto dunha investigación científica.	AI1 AI2 AI5 AI6 AI18	BI1 BI2 BI3 BI7 BI17 BI18
Lograr un adecuado nivel de comprensión da demanda do destinatario en cada situación ou contexto de aplicación.	AI2 AI4 AI5 AI6 AI7	BI1 BI3 BI7
Recoñecer e respectar a diversidade humana e comprender que as explicacións psicolóxicas poden variar a través de poboacións e contextos.	AI7 AI8 AI18	BI1 BI7

Contidos	
Temas	Subtemas
1- TEORIAS E MODELOS DE ESCRITURA	1.1. O CONTEXTO HISTORICO E SOCIAL DA INVESTIGACION EN ESCRITURA. 1.2. TEORIAS E MODELOS.
2- DESARROLLO DA ESCRITURA	2.1. O CEREBRO E A ESCRITURA. 2.2. FACTORES COGNITIVOS NO DESENVOLVEMENTO DA ESCRITURA.
3- MODELOS E APROXIMACIÓNS INSTRUCCIONALES	3.1. AVALIACIÓN DA ESCRITURA. 3.2. ESTRATEXIAS INSTRUCCIONALES NO ENSINO DA ESCRITURA.
4. ESCRITURA E POBOACIÓNES ESPECÍFICAS	4.1. INSTRUCIÓN EN ESCRITURA PARA ALUMNOS CON DIFICULTADES NA APRENDIZAXE.
5. INVESTIGACIÓN NA ESCRITURA	5.1. ANÁLISE DALGUNHAS INVESTIGACIÓNES ESPAÑOLAS

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais
Actividades iniciais	A1 A2	2	0	2
Estudo de casos	A1 A3 A4 A5 A6 A7 B3 B5 B7 B11 B12 B13	4	6	10
Lecturas	B6 B8 B10 B17 B18 C7	3	9	12
Obradoiro	A10 A11 A12 A15 A16 A18 B1 B2 B9 B14 C4 C3	4	3	7
Traballos tutelados	A8 B7 B15 B16 C6 C8	5	8	13

Investigación (Proxecto de investigación)	A9 B1 B2 B3 B5 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B14 B15 B18 C3 C4 C6 C7 C8	6	8	14
Proba mixta	A2 A6 A7 A10 A11 A12 A18 B1 B2 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B18	3	6	9
Atención personalizada		8	0	8

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Actividades iniciais	Establecer coñecementos previos e aclarar aspectos da guía docente.
Estudo de casos	Análisis de casos. Evaluación e intervención.
Lecturas	Lectura de artigos que permiten profundar no tema correspondente.
Obradoiro	Seminario taller que facilite profundar nalgunhas estratexias de ensino-aprendizaxe.
Traballos tutelados	Seguimento da escritura de casos reais que facilitan a integración da teoría e a práctica.
Investigación (Proxecto de investigación)	Deseño dun proxecto de investigación que permita desenvolver as partes fundamentais do mesmo e/ou proba mixta (tipo test, pregunta curta e caso) na que deben aplicar a teoría á práctica.
Proba mixta	Se os alumnos elixen esta opción, será unha proba mixta (tipo test, pregunta curta e caso) na que deben aplicar a teoría á práctica.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Proba mixta Traballos tutelados Investigación (Proxecto de investigación) Estudo de casos	Estas metodoloxías terán tutoría personalizada segundo as necesidades dos/das alumnos/as.

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descrición	Cualificación
Proba mixta	A2 A6 A7 A10 A11 A12 A18 B1 B2 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B18	A avaliación final será unha proba mixta (individual) que combine preguntas de resposta curta, preguntas abertas, e de múltiples opcións. Ademais, terá un caso para analizar, avaliar e/ou intervir.	50
Traballos tutelados	A8 B7 B15 B16 C6 C8	Deseño e presentación dunha avaliación e intervención psicoeducativa dun caso con DAE. Traballo en grupo (mínimo 3 máximo 5).	30
Estudo de casos	A1 A3 A4 A5 A6 A7 B3 B5 B7 B11 B12 B13	Asistencia, participación e actitude nas actividades de clase (análise de casos, lecturas, aprendizaxe colaborativo e talleres).	20

Observacións avaliación

Observacións:

* Respecto da asistencia:

-O alumnado que non poida asistir a clase (modalidade non presencial ou o que estude a tempo parcial (previa autorización da comisión pertinente) é dicir, que teñen dispensa de asistencia total ou parcial, terán que ir á proba mixta (proba oficial) que será a mesma para todo o alumnado e valeralles o 50% da nota. Ademais, terán que realizar os traballos solicitados en clase que será o outro 50% da nota, e que deberán entregarse en tempo e forma co resto do alumnado de clase.

É indispensable que presenten dispénsa de asistencia á profesora.

-Se non cumpren o requisito de dispensa da asistencia terán que ir á proba mixta, realizar os traballos solicitados en clase, dado que estes teñen unha porcentaxe na nota final. A súa nota será sobre o 80% posto que non poderán responder as esixencias do estudo de casos.

-Para o alumnado presencial, teranse en conta dúas faltas con xustificación médica do alumno. Non se terán en conta ningún outro tipo de xustificacións. Ej: carné de conducir, entrevista de traballo, acompañar a algún familiar, etc.

-A materia e cada parte da mesma considéranse aprobadas con 5.0.

-Os alumnos que teñen os traballos aprobados e o exame suspenso ou viceversa poden presentar o exame ou os traballos na convocatoria de xullo.

-Para facer media debe estar aprobado o exame (proba mixta). É unha condición indispensable.

Este criterio é válido para todas as convocatorias de exame.

Fontes de información

Bibliografía básica

Bereiter, C. y Scardamalia, M. (1993). Enfoques de primeiro, segundo y tercer orden para mejorar las estrategias cognitivas del aprendizaje de la escritura. En J. Beltrán et al. (Eds.), pp.51-65. Cuetos, F. (2009). Psicología De La Escritura. Madrid: Wolters Kluwer. Cuetos, F., Ramos, J.L. y Ruano, E. (2002). PROESC. Evaluación de los procesos de escritura. Madrid: TEA. García Sánchez, J.N. (2001a). El enfoque psicológico de la escritura y estrategias instruccionales en la composición escrita. En J.N. García Sánchez. Dificultades de aprendizaje e intervención psicopedagógica. Barcelona: Ariel, pp.125-155. González, R.M y Cuetos, F. (2008). Actividades para el aprendizaje de la lectura y la escritura (ALE 1,2,3,4). Madrid: CEPE. González, R.M. (2002). PODER escribir. Programa de entrenamiento en procesos cognitivos de la escritura. Madrid: EOS. Graham, S., Harris, K. y Larsen, L. (2001). Prevention and Intervention of Writing Difficulties for Students with Learning Disabilities. Learning Disabilities Research and Practice, 16(2), 74-84. Graham S, Harris K.R. (2005). Writing better: Effective strategies for teaching students with learning difficulties. Baltimore: Brookes. Graham, S., Harris, K. R., & Larsen, L. (2001). Prevention and intervention of writing difficulties for students with learning disabilities. Learning Disabilities Research and Practice, 16, 74-84. Flower, L. y Hayes, J. (1980). The cognition of discovery: defining a rhetorical problem. College Composition and Communication, 31, 21-32. Flower, L. y J. Hayes (1996). Teoría de la Redacción como proceso cognitivo. Textos en contexto 1. Los procesos de lectura y escritura. Lectura y Vida, Asociación Internacional de Lectura. López Escribano, C. (2012). La escritura. En F. Cuetos. Neurociencia del Lenguaje. Madrid: Editorial Medica Panamericana, pp.154-169. Uceira, E. González-Seijas, R.M. y Cuetos, F. (2012). Los TORRES, una familia de escritores. Madrid: CEPE.

Bibliografía complementaria	Avendaño, A., Lombardía, C. López I. y Pacoret, C. (2012). O purreco dos bosques. Santiago de Compostela: Editorial GLIA. Avendaño, A., Lombardía, C. López I. y Pacoret, C. (2012). As aventuras de Toreto. Santiago de Compostela. Editorial GLIA. Arias, O., y García, J. (2006). El papel de la revisión en los modelos de escritura. Aula Abierta, 88, 37-52. Arroyo, R. y Salvador, F. (2005). El proceso de palmificación en la composición escrita de alumnos de educación primaria. Revista de Educación, 336, 353-376. Bilbao, M.C. y Santa, G. (2002). Evaluación e intervención en las dificultades de aprendizaje de la expresión escrita. En M.E. Del Campo (Ed.). Dificultades de Aprendizaje e intervención Psicopedagógica. Madrid: Sanz y Torres, pp.463-494. Bilbao, M.C. y Santa, G. (2002). Evaluación e intervención en las dificultades de aprendizaje de la expresión escrita. En M.E. Del Campo (Ed.). Dificultades de Aprendizaje e intervención Psicopedagógica. Madrid: Sanz y Torres, pp.463-494. Cuetos, F. (2011). Neurociencia del Lenguaje. Madrid: Panamericana. Galera, F. (2001). Aspectos didácticos de la lectoescritura. Grupo Editorial Universitario. Galve, J.L. (2005). BECOLE. Madrid: EOS. García Sánchez (Coord.). (2000). De la psicología de la instrucción a las necesidades curriculares. Barcelona: Oikos-tau. García Sánchez (Coord.). (2002). Aplicaciones de Intervención Psicopedagógica. Madrid: Pirámide. García Sánchez, J.N. (2001). Intervención psicopedagógica en las funciones verbales: lectura y escritura. En J.N. García Sánchez. Dificultades de aprendizaje e intervención psicopedagógica. Barcelona: Ariel, pp.101-123. García Sánchez, J.N. (2007). Dificultades del desarrollo. Madrid: Pirámide. García Vidal, J. y González Manjón, D. (2000). Dificultades de aprendizaje e intervención psicopedagógica. Vol. 2: Lectura y escritura. Madrid: EOS. García, J. y De Caso, A.M. (2002). Estrategias cognitivas en la composición escrita: ilustración de un programa de intervención. En J.A. González- Pienda, J.C. Núñez, L. Álvarez y E. Soler. (Coords.). Estrategias de Aprendizaje. Madrid: Pirámide, pp.141-162. González, R.M. y Otros (2013). Javitor, el castor lector y los amigos de las letras. Madrid: CEPE. González, R.M., Cuetos, F., Vilar, J. y Uceira, E. (2015). Efectos de la intervención en conciencia fonológica y velocidad de denominación sobre el aprendizaje de la escritura. Aula Abierta, 43: 1-8. Graham, S., Gillespie A., McKeown, D. (2013) Writing: importance, development, and instruction. Reading and Writing 26, 1-15. Jiménez, J. y Muñetón, M.A. (2002). Dificultades de aprendizaje de la escritura. Madrid: Trotta. Mather, N., Wendling, B., Roberts, R. (2009). Writing Assessment and Instruction for Students with Learning Disabilities. San Francisco: John Wiley and sons. Peñafiel, M. (2009). Guía de intervención logopédica en la disgrafía. Madrid: Síntesis. Puente, A., Jiménez, V. y Alvarado, J. (2009). ESCOLA, escala de conciencia lectora. Madrid: EOS. Salvador Mata, F. (2000). Cómo prevenir las dificultades en la expresión escrita. Málaga: Aljibe. Uceira, E. González, R.M. (2015). La baraja de las palabras. Madrid: EOS. -Bibliografía de Conciencia Fonológica Altozano, M. y González, A. (2013). Cono-fonos. Granada: GEU editorial Carrillo, A. y Carrera, C. (1993). Programa de habilidades metafonológicas. Actividades de preparación para la lectura. Madrid: CEPE. De la Torre, C. y otros (2002). Komunica. Programa para el desarrollo del conocimiento fonológico. Málaga: Aljibe. Gracia, C. (2008). Los sonidos de las palabras. Madrid: CEPE García, M. (2002). Vamos a jugar con.... Las palabras, las sílabas, los sonidos y las letras. Madrid: CEPE. González, R.M. y Cuetos, f. (2008). Actividades para el aprendizaje de la lectura y de la escritura. Madrid: CEPE. González, R.M. y Otros (2013). Javitor, el castor lector y los amigos de las letras. Madrid: CEPE. Jiménez, J. y Ortiz, M.R. (1995). Conciencia fonológica y aprendizaje de la lectura. Madrid: Síntesis. Ramos, J.L. y Cuadrado, I. (2006). Cuaderno de refuerzo del conocimiento fonológico. Madrid: EOS. Uceira, E. y González, R.M.. (2015). La baraja de las palabras. Madrid: EOS. Vallés, A. (1998). Conciencia Fonológica. Valencia: Promolibro.

Recomendacións

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Materias que se recomienda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

(*A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías